

РЕЦЕНЗИЯ

от

Доц. д-р Лалка Рангелова, дм
Отдел "Храни и хранене", Национален център по общественото здраве и
анализи

ОТНОСНО: Дисертационен труд

НА ТЕМА: "Тенденции в наднорменото тегло при деца на 7-годишна възраст в България и рискови фактори, свързани с храненето"

ДОКТОРАНТ: асистент д-р Екатерина Найденова Чикова - Ишченер

НАУЧНА СТЕПЕН: присъждане на научна и образователна степен „Доктор”

ДОКТОРСКА ПРОГРАМА: "Хранене и диететика", област на висше образование 7. „Здравеопазване и спорт", професионално направление 7.1 „Медицина".

1. КРАТКА ОБРАЗОВАТЕЛНА И ПРОФЕСИОНАЛНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДОКТОРАНТА

През:

- 1997 г. д-р Екатерина Найденова Чикова-Ишченер завършва с отличие Първа английска езикова гимназия в гр. София;
- 2005 год. получава диплома по медицина в Медицински университет – София;
- 2011 год. постъпва като асистент към секция „Хранене и общественото здраве“ на НЦООЗ.
- 2014 год. придобива специалност „Хранене и диететика“.
- 2016 год. е зачислена за редовен докторант в Национален център за общественото здраве и анализи;
- от 2020 год. е назначена на настоящата си позиция като асистент в отдел „Храни и хранене“ на НЦОЗА.

Владее свободно английски, ползва руски език.

2. АКТУАЛНОСТ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Темата на представения за рецензия труд «Тенденции в наднорменото тегло при деца на 7-годишна възраст в България и рискови фактори, свързани с храненето» е актуална и практически значима.

Наднормено тегло при кърмачета, деца и юноши се определя като състояние, характеризиращо се с натрупване на излишна мастна маса. Причините за наднорменото тегло в детска възраст са комплексни и представляват комбинация от индивидуални и рискови фактори, свързани с влиянието на околната, социално-икономическата среда и начина на живот, които се изявяват на фона на индивидуалния генетичен риск и влияят върху хранителното поведение и склонността към натрупване на излишни телесни мазнини. Модела на хранене в повечето европейски и други развити държави се е променил значително през последните десетилетия като резултат от нарастващите доходи и покупателна способност на населението и увеличеното предлагане на индустриално преработена, готова за консумация, но нутриентно непълноценна храна, процес обозначаван като „хранителен преход“.

Освен на индивидуално ниво, последиците са значими и за цялото общество, свързани с по-големи ресурси отделяни от здравните системи за лечение на свръхтеглото и затлъстяването в хода на жизнения цикъл, както и тяхната свързана заболяемост. Сериозни са и косвените загуби за икономиката като резултат от повишена безработица, субоптимална професионална реализация, увеличен брой болнични, по-ранно пенсиониране по болест, повишената и по-ранна смъртност.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е представен на 158 машинописни страници и включва следните раздели: въведение (2 стр.), литературен обзор (34 стр.), хипотеза (1 стр.) цел и задачи (1 стр.), дизайн на проучването, контингент и методи (10 стр.), резултати и дискусия (47 стр.), изводи (3 стр.), препоръки (2 стр.), приноси (2 стр.), списък на публикациите (1 стр.) участие в научни прояви (3 стр.) литературни източници (17 стр.), и приложения (31 стр.).

Дисертационният труд е онагледен с 8 фигури и 33 таблици. Литературните източници са 195, от които 33 на български език.

д-р Екатерина Найденова Чикова-Ишченер е съавтор в 4 научни публикации, свързани с научната тематика на работата, представени са и 16 участия в научни форуми.

3. ОЦЕНКА НА ЛИТЕРАТУРНИЯ ОБЗОР

Литературният обзор аргументира избора на темата и на използваните методи. Заема общо 34 стр. и включва 2 основни теми: 1. НАДНОРМЕНО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕ В ДЕТСКА ВЪЗРАСТ 2. ПОЛИТИКИ И СТРАТЕГИИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЗДРАВЕТО, ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВΟΣЛОВНОТО ХРАНЕНЕ И НАМАЛЯВАНЕ НЕГАТИВНИТЕ ВЪЗДЕЙСТВИЯ НА НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО В ДЕТСКА ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ. СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО ПРИ ПЪРВОКЛАСНИЦИ. Материалът е написан компетентно и проличава добрата подготовка на автора. Литературната справка е богата, целенасочено подбрана и покриваща целия спектър проблеми, засегнати в дисертационния труд.

4. ОЦЕНКА НА ФОРМУЛИРАНИТЕ ЦЕЛ, ЗАДАЧИ, МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Целта на дисертационния труд и петте задачи за нейното постигане са адекватно и точно формулирани. Целта е да се извърши оценка на тенденциите в наднорменото тегло при деца на 7-годишна възраст в България в периода 2008-2023 г. и рисковите фактори, свързани с храненето.

Задачите са представени в 5 основни групи 1. Оценка и анализ на тенденциите в наднорменото тегло на национално представителна извадка от първокласници на 7-годишна възраст в периода 2008-2023 г. 2. Оценка на влиянието на различни фактори върху разпространението на наднорменото тегло сред децата на 7-годишна възраст. 3. Оценка на тенденциите в честотата на хранителна консумация на децата на 7-годишна възраст в периода 2008 – 2023 г. 4. Оценка на тенденциите в рисковото за здравето поведение на децата и връзката с хранителния статус на учениците. 5. Оценка на тенденциите в училищната среда по отношение на предлаганите храни, организиране на инициативи за промоция на здравословен начин на живот и обучение в принципите на здравословно хранене.

Използваните материали и методи са подходящи за поставените цели, а именно: анкетни, метод за оценка на хранителния статус чрез антропометрични измервания и оценка на антропометрични индекси, метод за оценка честота на хранителна

консумация, индекс на рисковото за здравето поведение на децата и статистически методи.

5. ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ И ИЗВОДИТЕ

Резултатите и обсъжданията са представени задълбочено и са в съответствие с поставените цел и задачи, онагледени са с необходимите фигури и таблици. Направено е подробно обсъждане на резултатите в пет раздела, което улеснява систематизирането и възприемането им. В периода 2008-2023 г. в България се наблюдава неблагоприятна тенденция за статистически значимо нарастване на относителния дял на наднормено тегло и затлъстяване при деца на 7-годишна възраст, оценени на база индикатор ИТМ-за-възраст и критериите на СЗО, 2007 г. В рамките на тези 15 години относителният дял на наднормено тегло (включва затлъстяване) нараства от 28.2% до 32.0%, а този на затлъстяването от 12.4% до 15.2%. През 2023 г. относителният дял на тежкостепенно затлъстяване общо за групата деца на 7-годишна възраст достига 4.9%, което е много близо до условния праг от 5%, за да се превърне в проблем на общественото здраве. Наблюдава се негативна тенденция за значително нарастване на относителния дял на първокласниците с централно (абдоминално) затлъстяване, (двукратно нарастване от 11.9 до 20.4%). Централното затлъстяване при деца е важен предиктор за развитие на хипертония, дислипидемия и хипергликемия още в детска възраст. Допълнителни фактори със ефект върху хранителният статус на първокласниците са социално-икономическият статус на семействата, местоживеене, здравен статус на семействата на децата и др. В изследвания период се наблюдава статистически значима тенденция за благоприятни промени в честотата на консумация на ключови за епидемията от детско затлъстяване групи храни и напитки сред първокласниците като пресни плодове и зеленчуци, безалкохолни напитки, съдържащи захар, солени и сладки снаксове. Рисковото за здравето поведение на децата, оценено на базата на 11 индикатора, разделени в три групи – свързани с храненето, с физическата активност и с пасивни дейности пред екран или сън, показва благоприятна статистически значима тенденция за подобряване. Най-значими промени са настъпили по отношение повишаване на извънкласната физическа активност на децата, намаляване честата консумация на безалкохолни напитки, подсладени със захар и солени снаксове, и времето, прекарано пред екран от децата. Негативно се е увеличил единствено относителният дял на децата, които се придвижват пасивно, използвайки моторизиран транспорт по пътя

от/към училище. Формулирани са 12 извода, съответстващи на поставените задачи и основна цел и които логично следват от получените резултати.

6. ОЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ

Приносите са формулирани в две основни групи, като е подчертан тяхният научно-теоретичен и научно-приложен характер. Изведени са препоръки към Министерството на здравеопазването, Министерството на образованието и науката и към Министерство на земеделието и храните и Браншовите организации на производителите на храни и напитки.

Значим научно приложен принос на работата представлява факта, че за първи път е адаптирана и приложена в България „Европейска система на СЗО за наблюдение на затлъстяването при деца на възраст от 6 до 9 години“ и използването на критериите на СЗО за оценка на хранителния статус на децата позволяваща сравнимост на получените резултати на международно ниво.

7. ОБОБЩЕНИЕ

Давам висока оценка на представения за рецензия труд относно задълбочеността и комплексността на изследване: на избраната тема, прецизното графично и таблично представяне на резултатите, оригиналните статистически анализи при установяване на нивата на достоверност на получената информация.

Авторефератът от 56 страници коректно отразява основните раздели и резултати от дисертационния труд.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение темата е актуална, научно-обоснована и дисертабилна. Основната цел и задачите са формулирани ясно и в съответствие с темата. Резултатите са с оригинален характер и с определена практическа приложимост. Представеният материал съдържа голям обем научна информация, резултати от анализи, които са интерпретирани адекватно. Проличава опита, владенето на използваните методи и познаването на специфичната литература от кандидатката. Базирайки се на гореизложеното изразявам положителна оценка на представения ми за рецензия материал «Тенденции в наднорменото тегло при деца на 7-годишна възраст в България и рискови фактори, свързани с храненето» и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да дадат своя положителен вот за присъждането на асистент д-р Екатерина Найденова Чикова-

Ишченер на образователната и научна степен „Доктор” по Научна специалност
“Хранене и диететика” - област на висше образование 7. „Здравеопазване и спорт”,
професионално направление 7.1 „Медицина”

11.04.2024 год.

Доц. д-р Лалка Рангелова, дм:.....